

Raadioloeng

PEDDLOOGIA REAKTSIOONILINE ISELOOM.

Dots.A.E l a n g o

19.sajandi keskpaiku hakkas pedagoogikas järjest enam juurduma nn.geneetiline põhimõte, mille kohaselt laps on vahelüliks kõrgemate loomade ja täiskasvanud inimese vahel. Vastavalt sellele vaadeldi ka lapse hingeelu, kui üht etappi psüühika arengus üldse. Nõnda kujunes lapsepsühholoogia kui osa üldisest arengupsühholoogiast võõrsõnaga väljendades - geneetilisest psühholoogiast. Tegelikult õppe- ja kasvatustööga oli selle teadusharu side suhteliselt nõrk, sest tema peatähelepanu oli pööratud lapse hingeelu arenemise üldiste seaduspärasuste väljaselgitamisele.

Kuna lapse psühholoogia ei rahuldanud lapse kasvatamise ja õpetamisega tegelevaid isikuid, kelle peamine tähelepanu oli suunatud mitte lapse spontaansete arenemisele, vaid selle pedagoogilisele mõjustamisele, siis tekkis umbes samal ajal, s.o. 19.sajandi keskpaiku ja teisel poolel uus psühholoogia haru, nimelt pedagoogiline psühholoogia. Pedagoogiline psühholoogia tugines põhiliselt eksperimentaalsele psühholoogiale ja püüdis selle tulemusi üle kanda pedagoogikasse. Selle suuna kõige äärmuslikumad esindajad, näit.saksa psühholoog Meumann, ameerika psühholoog Thorndicke j.t. läksid isegi nii kaugele, et püüdsid kogu pedagoogikat rajada eksperimentaalsetele uurimustele. Nad nimetasid oma suunda eksperimentaalseks pedagoogikaks.

Selle suuna peamiseks puuduseks oli, et ta püüdis eksperimentaalsete uurimuste tulemusi liiga ennatlikult, ilma sügavama

teoreetilise põhjenduseta pedagoogilisse protsessi üle kanda. Selle kohta kirjutas silmapaistev ameerika psühholoog James järgmist: "Meie elasime üle perioodi, mil tunti erakordset huvi psühholoogia vastu, kuid need ebapraktilised eksperimendid ja pedantsed uurimused väsimuse, mälu, assotsiatsioonide, tähelepanu jne. kohta, mida meile püütakse tõeliselt teadusliku pedagoogika ainsa alusena kaela määrada, ei saa anda niisugust õpilase mõistmist, nagu saavutab õpetaja laste vahetu kohtlemise teel".

Hoolimata niihästi lapsepsühholoogia kui ka pedagoogilise psühholoogia tormilisest arengust kahekümenda sajandi algul, leidus palju neid, keda ei rahuldanud ei üks ega teine. Nad väitsid, et kumbki ei anna niisugust terviklikku pilti lapsest ja tema kasvatamise eeldustest, nagu vajab praktiline õpetaja või teadlik lapsevanem. Nad väitsid, et on vaja uut teadusharu, mis ei piirduks lapse psühhika uurimisega, vaid võtaks arvesse ka anatoomia ja füsioloogia andmeid lapse kohta ning uuriks lapse sõltuvust välistest looduslikest ja sotsiaalsetest teguritest. Niisugust uut teadusharu hakati nimetama pedoloogiaks.

Nimetus on tuletatud kreekakeelsetest sõnadest "pais"-laps ja "logos" - teadus, seega siis tähendaks ta sõna-sõnalisest tõlkes - "teadus lapsest". Saksa keeles kannab see teadusharu "Jugendkunde" nime, inglise keeles - "Child study".

Tänapäeval on pedoloogia kujunenud läbinisti reaktsiooniliseks teooriaks, mis võltsides teadust püüab täita kapitalistide sotsiaalset tellimust ja tõestada ekspluataatorlike klasside igakülgset üleolekut töötavast rahvast. Sellega püütakse põhjendada ekspluateeriva klassi eesõigusi majanduse, poliitika, kultuuri jms. aladel. Niisuguseid võltsinguid on

kodanlusele vaja eriti pärast seda, kui temale proletariaadi näol tekkis vaenlane, kelle vastu peetavas võitluses kodanluse omaaegsed loosungid kõikide inimeste võrdsusest ja vendlusest osutusid täiesti kõlbmatuiks.

Pedoloogid püüavad teadust võltsides ja fakte moonutades tõestada, et inimeste intelligentsus olevat konstantne nähe, mis kasvatus ja õpetuse mõjul ei muutu. Kui 10 last 5-aastasena nende oletatava intelligentsuse alusel järjekorda seada, siis jäävat see järjekord samaks ka siis, kui nad on saanud 50 aastaseks!

Osa psühholooge, nn. bioloogisaatorid, võrsudes peamiselt loodusteadlaste hulgast, peavad laste intelligentsuse kujunemisel mõõduandvaks bioloogilisi seaduspärasusi, eriti päritust, teised aga, nn. sotsiologisaatorid, tallates vulgaarse sotsioloogia eksiradu, omistavad suurema tähtsuse myudetamatule sotsiaalsele miljööle, mis fataalselt määravat ära lapse saatuse. Bioloogilisi seaduspärasusi ja sotsiaalset miljööd vaatlevad pedoloogid kui midagi lõplikku, konstantset ja teineteisest sõltumatut; lapse areng olevat nende tegurite mehaanilise mõju produkt.

Pedoloogid arvavad võivat laste intelligentsust täpselt mõista. Nad on selleks otstarbeks kombineerinud rea nn. teste, mille abil saavat kindlaks teha, milline suhe on lapse vanuse ja vaimsete võimete vahel; selle suhte näitajat nimetavad nad intelligentsuse koefitsiendiks, mis olevat stabiilne suurus ega alluvat kasvatuslikule mõjustamisele. Pedoloogilised testid on teadlikult nõnda kombineeritud, et väiksema sõnavaraga, väiksema kogemuste ringiga lapsed nende lahendamisel halvemasse olukorda sattuvad. Sellest teevad kodanlikud pedoloogid järelduse, et

jõukamate vanemate lapsed olevat alati intelligentsemad ja väärivad, et nende eest paremini hoolitsetaks, nendele hariduse teed rohkem avataks.

Paljudes kodanlikes maades võetakse algkoolist kõrgematesse koolidesse õpilasi vastu intelligentsustestidega tehtud katsete alusel. Inglismaal näiteks pääsevad täisväärtuslikku keskkooli ainult need algkooli lõpetajad, 11-aastased lapsed, kes testikatse küllalt heade tulemustega läbi teevad. Õppetöö paljudes Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide koolides viiakse läbi kolmes voorus: A-vooru moodustavad kõige intelligentsemaks peetud lapsed - nendest kasvatatakse riigi tulevast juhtkonda; B-voorus on keskpärased lapsed, keda valmistatakse kesk-tehniliste kutsete jaoks; C-voorus on nn. lootusetud hädavaresed, kellele piisavat vaevalisest algharidusest; nendest rekruteerub tulevane kvalifitseerimata tööliste armee.

Väitest, et laste intelligentsus olevat päriproportsionaalne nende vanemate jõukusega ja kand<sup>u</sup>vat pärivuse teel põlvkonnast põlvkonda edasi, teevad kodanlikud pedoloogid kaugeleulatuvat sotsiaalseid järeldusi. Ühtede inimeste vaesus ja teiste jõukus polevat, järelikult, tingitud mitte ebaõiglastest kapitalistlikest tootmissuhetest, kapitalistlikust ekspluatatsioonist, vaid inimeste erinevast intelligentsusest. Kui keegi on vaene, siis olevat selle põhjuseks tema enda loomupärane rumalus - kellel "pea otsas", see lõõvat läbi igas olukorras ja jõudvat "haljale oksale", s.o. kujunevat ekspluataatoriks. Pärivusseaduste kohaselt olevat tal ka intelligentsemad lapsed.

Seda absurdset, ebateaduslikku teooriat on hakatud rakendada tervetele rahvastele ja inimrassidele. Tekkis inimvihkajalik teooria "kõrgematest", intelligentsematest rassidest, kes

ainuüksi olevat suutelised kultuuri looma ja seega juba looduse poolt määratud teisi "madalamaid" rasse valitsema ning ekspluateerima. Me teame kõik, millistele seninähtamatutele koledustele viis selle "teooria" rakendamine fašistlike roimarite poolt teise imperialistliku Maaailmasõja päevil ja kuidas seda "teooriat" veel praegugi kasutavad anglo-ameerika imperialistid kolonialismi ideoloogilise õigustamise eesmärgil.

Pedoloogia loojateks ja peamisteks arendajateks olid niisugused reaktsioonilised psühholoogid, nagu Stanleu Hall Ameerikas, Alfred Binet Prantsusmaal ja William Stern Saksamaal. Tsaari-Venemaal oli pedoloogia peamiseks propagandistiks Rumjantsev, kelle üks teostest - "Kuidas lapsi tundma õppida?" on tõlgitud ka eesti keelde. Kodanliku Eesti pedagoogika oli tervenisti ebateadusliku pedoloogia sõiduvees. Et sellele väitele kinnitust leida, ei ole vaja tagasi minna 19-ndasse sajandisse, mil saksa ja eesti soost mõisnikud ja pastorid talumehi maal ja tööinimesi linnas selle eest hurjutasid, et need oma lastele püüdvat haridust anda, mida nende "pea niikuinii ei jagavat". Nn.demokraatliku vabariigi päevil tegid "Õpetlased" sedasama, kuid hoopis osavamini teadust võltsides, et oma klassiolemust paremini peita.

Nii näiteks propageerisid nad niihästi oma "uurimustes" kui ka populaarsetes töödes, et alaealiste seaduserikkumised olevat tingitud vanematelt päritud halbadest kalduvustest. Niisuguste kalduvuste tõttu olevat ka need vanemad majanduslikult viletsates tingimustes, mis aina süvendavat laste "kurikalduvuslikkust". ~~XXXXX~~ "Uurides" näiteks omaaegse Harku koloonia, millist nime kandis alaealiste seaduserikkujate kinnipidamisasutus kodanlikus Eestis, püüdis Hans <sup>M</sup>adisson leida maksimaalsel määral negatiivseid mõjus-

tusi ja patoloogilisi moonutusi nendes enestes, nende perekondades, sugulastes ja esivanemates, et aga vaid vabastada ekspluataatorlikku korda ja selle pinnal lokkavaid sotsiaalseid mädapaiseid ning saamatuid kasvatajaid nende noorte õnnetu saatuse eest. Nii-suguste inimeste ümberkasvatamine olevat täiesti lootusetu asi; tulevat hoolitseda, et vastavate kalduvustega inimestel üldse ei oleks järelkasvu! Selliste süngete inimvaenulike seisukohtade kummutamiseks ei ole vaja enam, kui meenutada vaid nõukogude pedagoogi Anton Makarenko kogemusi, kes sotsialistliku ühiskonna tingimustes tuhandetest sellistest noortest tasvatas tubeid nõukogu inimesi.

Keskne koht kodanlike eesti pedoloogide hulgas oli Juhan Torkil, kes oma doktori-väitekirja "Eesti laste intelligents" (kaitstud Tartus 1939) rajas täielikult pedoloogiliste testide meetodile, mille ta laenas peamiselt Ameerika imperialistide vaimsest arsenalist. Nagu kõik pedoloogid, nõnda lähtus ka J. Tork ekslikust oletusest, nagu oleks igal lapsel mingi konstantne, elu jooksul muudetamatu intelligentsuse aste. Oma eba-teaduslike meetodite najal jõuab ta järeldusele, et see aste olenevat laste ühiskondlikust kuuluvusest, nende sotsiaalsest päritolust. Nn. "karjalaste koolide" õpilased, kes suveti orjastid kulakuid aga korralikult koolis käia ei saanud, olevat teiste algkoolide õpilastest intelligentsuse poolest tunduvalt madalamal astmel. Eriti paistvat silma maksuliste eraalgkoolide õpilaste üleolek oma intelligentsuse taseme poolest teiste koolide õpilastest, sest nendes koolides õppisid jõukate kihtide lapsed. J. Tork kõrvutab ka vanemate elukutset ja laste intelligentsust. Mida enam intelligentsust nõudvat vanemate elukutse, seda intelligentsemad olevat nende lapsed. Haritlaste lapsed ületavad oma

intelligentsusega õppimata tööliste lapsi, kelle vanematel on "üheksa ametit ja kümnes nälg", nagu väljendab J.Tork, kusjuures selgesti üteldakse, et see nälg olevat intelligentsuse puudumise tagajärg.

Edasi arvab J.Tork leidvat selge positiivse korrelatsiooni lapse intelligentsuse ja tema vanemate korteri tubade arvu, aken-de arvu, üüri kõrguse, ja põrandapinna vahel, seletades seda muidugi jälle sellega, et intelligentsemad vanemad on jõukamad ja elavad majanduslikult paremates tingimustes. Mida suurema laste arvuga on perekond, seda madalam olevat laste intelligentsus, sest madalama intelligentsusega inimesed siginevat kiiremini.

Niisuguseid jutumärkides "tõdesid" võiksime J.Torki tööst välja noppida suurel hulgal. Nad kõik näitavad, milliseid veidraid väiteid oli pedoloogidel vaja oma testidega "välja uurida", et õigustada kodanluse üleolekut, tema juhtivat osa ühiskonnas. Kõik need väited langevad ühte pedoloogia põhiteesiga, et laste saatus olevat bioloogiliste ja sotsioloogiliste tegurite, päri-vuse ja muudetamatu keskkonna mõjude poolt fatalistlikult ette kindlaks määratud.

Tegelikel õpetajatel ei olnud niisugustest "uurimustest" ~~mingit~~ mingit kasu. Nad koguni võtsid nendelt usu oma tegevuse edusse ja vabastasid nad vastutusest oma töö tagajärgede eest. Kui õpilase ebaedukus õpinguis või distsiplineerimatu käitumine ei sõl-tu kooli pedagoogilisest protsessist, vaid mitmesugustest bio-sotsiaalsetest teguritest, mis mõte on siis õpetajal end pin-gutada võitluses nende pahedega!

Loomulikult ei saanud niisugustes tingimustes ka pedagoo-gika kui teadus õieti areneda ega välja kujuneda. Pedoloogid

tegid kõik võimaliku selleks, et pedagoogikat diskrediteerida ja tahaplaanile tõrjuda. Selle tagajärjeks oli, et kogu kodanliku diktatuuri aeg ei pärandanud meile ühtegi nimetamisväärset, so-  
 liidset, tõesti teaduslikku pedagoogilist uurimust. Alles nõu-  
 kogude korra kehtestamisega ja lähema tutvumisega marksistlik-  
 leninlikule alusele rajatud nõukogude pedagoogikale avanes Nõu-  
 kogude Eesti pedagoogidel avar võimalus viljakaks tegevuseks  
 koolides ja oma praktiliste kogemuste teoreetiliseks üldista-  
 miseks.

Kahekümnenda sajandi kahekümnendatel aastatel ja kolmeküm-  
 nendate aastate algul levis pedoloogia rahvahariduse organite  
 vähese valvsuse ja ebakriitilisuse tõttu ka Nõukogude Liidus.  
 Pedoloogia kuulutati universaalseks teaduseks, mis võivat juh-  
 tida õppe- ja kasvatustöö kõiki külgi. Pedoloogid eitasid üldse  
 pedagoogika teaduspärasust ja püüdsid seda asendada pedoloogiaga.  
 Oma väiteid püüdsid pedoloogid põhjendada tsitaatidega marksismi  
 klassikute töödest, tegelikult aga nad jämedalt moonutasid mark-  
 sismi. Pedoloogidel olid omad juhtivad keskused mitmesuguste pe-  
 doloogiliste kabinettide, laboratooriumide ja teaduslike uurimis-  
 instituutide näol. Suuremates koolides olid ametis kutselised  
 pedoloogid, kes õppe- ja kasvatustööd ei teinud, vaid korralda-  
 sid ebateaduslikke eksperimente kooliõpilaste ja nende vanemate  
 hulgas, kasutades seejuures mõttetuid ja kahjulikke ankeete,  
 teste ja muid teaduslikult vähe põhjendatud meetodeid. Selliseid  
 "uurimusi" korraldati eriti mahajäävate ja raskesti kasvatata-  
 vate õpilaste hulgas ja saadud tulemuste põhjal otsustati, keda  
 lastest tuleb normaalkoolist eraldada ja erikoolidesse suunata.  
 Erikoolidesse suunati mõnikord kuni 1/3 kõikidest lastest. Selle

tagajärjel õppis erikoolides kõrvuti tõesti defektsete lastega rida andekaid lapsi, keda pedoloogid ebateaduslike teooriate põhjal umbropsu arvasid "raskete" hulka. Töö erikoolides toimus madalal tasemel ja oli usaldatud kõige vähem kvalifitseeritud õpetajate kätte. Selle tulemusena muutus suur hulk lapsi, kes normaalkoolis oleksid olnud hõlpsasti parandatavad, erikooli tingimustes järjest raskemini kasvatatavateks.

Niiviisi tekitas pedoloogia suurt kahju kasvatustöö teooriale ja praktikale nõukogude koolis. Õppe- ja kasvatustöö killustamine pedoloogide ja pedagoogide vahel, kontrolli teostamine pedagoogide üle pedoloogide poolt võtsid õpetajatelt vastutuse õppe- ja kasvatustöö resultaatide eest, tekitades anarhiat kooli juhtimises.

Sellepärast mõistis ÜK(b)P Keskkomitee oma otsusega 4.juulist 1936.a.pedoloogide teooria ja praktika täiesti hukka. Keskkomitee konstateeris, et pedoloogia niihästi teoorias kui ka praktikas baseerub ebateaduslikel, antimarksistlikel põhialustel. Selliste põhialustena märkis Keskkomitee eriti ära pedoloogia tähtsama väite, et laste saatus olevat fatalistlikult determineeritud bioloogilistest ja sotsiaalsetest teguritest, pärivuse mõjust ja muutumatust keskkonnast. Selline reaktsiooniline väide on karjuvas vastuolus marksismiga ja kogu sotsialistliku ülesehitustöö praktikaga, mis edukalt kasvatab inimesi ümber sotsialismi vaimus ja likvideerib kapitalismi igandeid majanduses ja inimeste teadvuses.

Keskkomitee märkis, et marksistliku pedagoogika loomine on võimalik ainult pedoloogia väljajuurimise ja ta ideoloogide terava kriitika alla võtmise teel. Vastavalt sellele määras Keskkomitee: taastada täielikult pedagoogika ja pedagoogide

õigused, likvideerida pedoloogide lüli koolides ja kõrvaldada pedoloogilised õpikud, kaotada pedoloogia kui erilise teaduse õpetamine pedagoogilistes instituutides ja tehnikumides, vähendada erikoolide arvu ja viia õpilaste põhimass nendest tagasi normaalkoolidesse.

Vastavalt Keskkomitee otsusele võeti pedoloogide ebateaduslikud väited järgnevatel aastatel terava kriitika alla ja loodi sellega pedagoogikale avarad võimalused nõukogude kooli paremate kogemustele ja teaduslikele eksperimentidele rajatud kasvatusteaduse arendamiseks.

Eelnevat kokku võttes näeme, et: pedoloogia - tähendab sõnasõnalises tõlkes teadust, mis tegeleb lastega; kodanlikes maades püüab ta laste arengu teadusliku uurimise asemel teadust kodanluse huvides moonutada, et tõestada ekspluateerivate klasside vaimset üleolekut ja nende suuremat õigust haridusele. Kuni 1936.aastani levis pedoloogia ka Nõukogude Liidus. Siis mõistis partei Keskkomitee selle hukka, selle rakendamisele tehti lõpp.

-----